

Lajiketunnistukset on tehnyt tutkimusmestari Hilma Kinnanen Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta.

Kuvat: Hankkijan mainosjuliste vuodelta 1951 sekä Meurman-Collan: Suomen hedelmäpuut ja viljellyt marjat, 1943.

Kylämäen omenapolku

Kulje miten päin haluat. Matkan varrelta löydät karttaan merkityt omenapuut. Osa on pystytty tunnistamaan tietyiksi lajikkeiksi, ja on siis aikoinaan ostettu taimina. Numeron avulla löydät kartasta lajikkeiden nimet ja alkuperätietoja. Mustat ympyrät tarkoittavat tunnistamattomia puita. Osan on kenties kylvetty tai kylväytynyt siemenestä, osa on juurivesoja.

Jokaisesta omenan siemenestä voi syntyä uusi lajike. Näin lajikkeiden kirjo onkin saanut alkunsa tuhansia vuosia sitten. Erityisen hyvänmakuisen omenan siemenet on kylvetty ja saatu alkuperäistä muistuttavia omenoita - joskus parempia, joskus huonompia. Myöhemmin lajikkeita on alettu jalostaa harkitusti risteyttämällä ja haluttuja lajikkeita lisätty varttamalla. Suomen rikas omenaperintö koostuu niin läntisistä kuin itäisistäkin tulokkaista, mutta täällä on ehtinyt syntyä myös monta hienoa kotimaista maataislajiketta.

1

Bergius

Tukholman Bergianisen puutarhan taimistosta vuonna 1908 ostettu Sävstaholm-lajikkeen taimi osoittautui yllättäen punahedelmäiseksi mutaatioksi. Lajike otettiin viljelyyn ja nimettiin Bergianisen puutarhan perustaja Peter Johan Bergiuksen mukaan.

6

Snygg

Snygg on suomalainen omenalajike. Emopuu syntyi 1880-luvulla Hyvinkäällä pienviljelijä Matti Snyggin kylvämästä siemenestä. Puu kasvoi eräällä pihalla rautatieaseman lähistöllä, mutta joutui rakentamisen jalkoihin eikä ole enää jäljellä. Lajike otettiin koeviljelyyn Lepaan kartanoon perusteilla olleen puutarjaopiston tarhaan vuonna 1906.

10

Sävstaholm

Sävstaholm-lajikkeen emopuu kylvettiin siemenestä saman nimisellä maatilalla Ruotsin Vingåkerissa 1830-luvulla. 1850-luvulla tilan puutarhuri Rydström totesi hedelmät oivallisiksi ja lajiketta alettiin heti lisätä. Suomeen se tuli noin 1870-luvulla. Emopuu rauhoitettiin luonnonmuistomerkkinä vuonna 1921 ja on edelleen hengissä.

2

Kaneliomena a punainen • b keltainen • c ruskea

Kaneliomenat ovat peräisin Venäjältä – sen tarkemmin alkuperää ei tunneta. Ruotsissa punainen kaneli on nimetty Härjedalenin maakuntaomenaksi. Suomenna kaneleita on viljelty luultavasti ainakin 1800-luvun puolivälissä, ensimmäisenä Viipurin läänissä.

7

Sokeri-Miron

Kaneleiden tavoin Sokeri-Miron on venäläinen lajike, jonka tarkempi syntypaikka ja -aika on tuntemattomia. Venäjällä lempinimen "Mironovka" saanut lajike on ollut suosittu torihedelmä. Suomeen se on levinnyt viimeistään 1800-luvun kuluessa.

11

Valkea Kuulas

Valkean kuulas -lajikkeen alkuhistoria on tuntematon. Se on syntynyt mahdollisesti Baltiassa tai muualla Itämeren alueella, missä on oli jo 1850-luvulla suosittu. Näihin aikoihin lajike tuli tunnetuksi Ranskassa erinomaisena siideriomenana. Sieltä se levisi muualle Eurooppaan ja erityisesti Amerikkaan. Ruotsiin lajike tuli Tanskan kautta 1800-luvun lopulla. Se on valittu Västerbottenin maakuntaomenaksi. Suomessa Valkeaa kuulasta kasvatettiin ilmeisesti hieman Ruotsia varhemmin idän suunnalta saatuna.

3

Mustialan valkea

"Mustialan Valkea" annettiin nimeksi omenapuulle, joka oli hankittu Mustialan kartanon hedelmätarhaan noin vuonna 1865, mutta jonka alkuperäinen lajikenimi ehti unohtua. Taimi oli ostettu muiden mukana pietarilaisesta Regelin taimistosta. Talvenkestävää ja hyvänmakuista Mustialan Valkeaa alettiin lisätä Suomenna jo 1870-luvulla.

8

Suislepp

Suislepp on todennäköisesti syntynyt Virossa, missä se onkin yksi suosituimmista lajikkeista. Nimensä se sai Viljannin maakunnassa sijaitsevan Suislepp-kartanon mukaan, eli lienee otettu sieltä viljelykseen. Suomessa ensimmäinen tieto Suislepp-lajikkeesta on noin vuodelta 1880 jolloin paroni Wrede kasvatti sitä kartanossaan Anjalassa.

12

Valkealan syysomena

Valkealan syysomena -lajikkeen emopuu on syntynyt 1860-luvulla Valkealan pitäjän Valkealan kartanossa siemenkylvöksestä, jonka teki kartanon omistaja Vendla Colliander. Siemen oli peräisin saksalaisesta omenasta. Emopuu tunnettiin myös kartanon tyttären mukaan nimettynä "Hannan omenana". Lajike otettiin viljelyyn 1907.

4

Oranie

Ornie-lajike on syntynyt luultavasti Ruotsissa Kaniker-lajikkeen siemenkylvöksestä 1800-luvun alkupuoliskolla. Sitä on lisätty ainakin jo 1850-luvulla, ja Etelä-Suomessakin sitä mainittiin 1800-luvun lopulla viljellyn ja kauan. Ruotsissa se on valittu Taalainmaan maakuntaomenaksi.

9

Syysjuovikas eli syysviiru

Syysjuovikas-lajikkeen alkuperä on tuntematon. Sitä on pidetty joko venäläisenä tai saksalaisena. Ainakin Ruotsiin se on tuota vuonna 1865 nimenomaan pietarilaisesta Regelin taimistosta, ja meillä sitä viljeltiin ainakin jo 1800-luvun lopulla, tuolloin erityisesti Itä-Suomessa.

13

Åkerö • b vihreä Åkerö

Kaikki Åkerö-omenapuut periytyvät yhdestä, vielä elossa olevasta, rauhoituksesta empuusta. Se kasvaa Ruotsissa Åkerön kartanossa, jonne se kylvettiin 1700-luvulla siemenestä. Toisen arvelun mukaan se on kuitenkin silloisen isännän kreivi Tessinin vuonna 1759 Hollannista hankkima taimi. Ruotsissa Åkerö on oikeutetusta kotimaakuntansa Södermanlannin maakuntaomena. Suomessa lajike tuli tunnetuksi 1800-luvun puolivälissä.

5

Rupert

Rupert-lajike on syntynyt Kanadassa, mutta emopuu kylvettiin venäläisen omenan siemenestä. Suomeen lajike tuli vuonna 1931, jolloin Lounais-Suomen puutarhayhdistys hankki kaksi Rupertin tainta Piikkiön Yltoisten maatalouden koeasemalle.